

Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2019 року щодо захисту від різних видів насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб

22 жовтня 2019 року

Вих. ВА 19/316

ПОСЛАННЯ

**Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2019 року
до духовенства, монашества і мирян
щодо захисту від різних видів насильства дітей,
неповнолітніх і вразливих осіб**

І спізнаєте правду, і правда визволить вас (Ів. 8, 32).

Всесвітліші та всечесніші отці!

Преподобні брати і сестри в монашестві!

Дорогі браття і сестри в Христі!

Наш світ, створений Богом, є прекрасний — але одночасно він видимо вражений гріхом.

Святий Павло каже: «Всі бо згрішили й позбавлені слави Божої» (Рим. 3, 23).

За гріхопадінням Адама і Єви відразу прийшло вбивство: від руки Каїна загинув Авель (пор. Бут. 4, 8).

Брутальні прояви сили часто є знаками страху. Силою ми захищаємося від свого страху, власну неміч надолужуємо домінуванням над іншими, пережиті травми компенсуємо своєю владністю — не важливо, велике поле панування чи мале. Важливо, щоб я був «князьком», «паном» над чимось або над кимось. Цим, на жаль, позначене життя у світі. І це в той час, коли ми покликані — зокрема в Церкві — визнавати одного Господа-Вседержителя (пор. Еф. 4, 5–6). Щоб бути справжніми учнями Ісуса — маємо не просто не чинити насильства, а й носити тягарі одне одного, виконуючи закон Христа (пор. Гал. 6, 2).

Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, виявляючи чутливість до болісної теми насилля, бажає сприяти її усвідомленню та осмисленню — богословському, психологічному, соціологічному та історичному; спільно з усіма людьми доброї волі шукає способів справедливого трактування явища насильства — з душпастирського, морального, психологічного та юридичного поглядів. Ми прагнемо сказати рішуче «ні» насильству в усіх його проявах. Тільки так ми зможемо справді будувати Христове Тіло й прямувати до святості та «міри повного зросту повноти Христа» (пор. Еф. 4, 12–13).

Святіший Отець Франциск закликає усвідомити цю реальність. Він постійно заохочує нас до настійної молитви, глибокої солідарності з жертвами, ґрунтовного осмислення проблеми насильства, душпастирського навернення, конкретних кроків до зцілення та очищення церковної спільноти — аби «жити по правді та в любові, в усьому зростаючи в того, хто є головою — у Христа» (пор. Еф. 4, 15).

У суспільстві трапляються випадки психологічно-емоційного знуцання над особою, фізичного насилля, маніпуляцій тощо. Серед середовищ насильства — родина, виховні

та навчальні інституції, заклади охорони здоров'я і навіть церковні спільноти. Жертвами цих актів можуть стати діти, молодь, літні люди, особи з недугами чи обмеженими можливостями, а також інші, які з певних причин є вразливими або залежними; миряни, богопосвячені особи та священнослужителі; жінки й чоловіки. У постгеноцидному суспільстві, зраненому систематичним насиллям з боку тоталітарних режимів, зраненому війною чи культом «насолоти за всяку ціну з найменшою відповідальністю», людина — носій історичної та ще свіжої травми — особливо вразлива та беззахисна перед зловживаннями.

Оцим синодальним посланням засвідчуємо прагнення Української Греко-Католицької Церкви в усьому світі рухатися до наступного етапу осмислення, зцілення та попередження всіх видів насильства проти людської гідності в церковному середовищі та загалом у суспільстві, «працюючи не задля ока, щоб подобатися людям, а як Христові слуги, що з душі чинять волю Божу» (Еф. 6, 6).

Як було зазначено, ми усвідомлюємо, що спектр насильства не обмежується сексуальними злочинами проти неповнолітніх. Проте змушені передусім говорити про ці злочини у зв'язку з кризою, яка пов'язана з викриттям випадків статевого насилля з боку духовенства та богопосвячених осіб і яка завдала величезного потрясіння Вселенській Церкві. У різних країнах світу випливають на поверхню факти жахливих гріхів, які подекуди коїлися десятиліттями — і десятиліттями замовчувалися. Стає відомо про невимовний біль, страх і сором жертв; багато членів Церкви та людей доброї волі, що не належать до Церкви, переживають розчарування і шок.

Наші старання скеровані на забезпечення захисту дітей, неповнолітніх і вразливих осіб від сексуальних зловживань у різних середовищах, зокрема в церковному. На початку 2019 року Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ спільно з Єпископською Конференцією Римо-Католицької Церкви в Україні оприлюднив «Основні положення щодо трактування випадків статевого зловживання стосовно неповнолітніх з боку духовенства». Значним кроком для Вселенської Церкви стала публікація 7 травня 2019 року motu proprio Римського Архиєрея Франциска «*Vos estis lux mundi*» («Ви світло для світу»). Згідно з цим документом, усі єпархії та дієцезії Католицької Церкви до травня 2020 року мають запровадити внутрішню систему щодо прийняття повідомлень про статеві зловживання, а єпископи зобов'язані здійснювати розслідування щодо кожного сигналу. Крім того, згідно з рішенням Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ (13–14 лютого 2018 року), вірні нашої Церкви зобов'язані дотримуватися вказівок документа «Норми та принципи захисту дітей та молоді при здійсненні душпастирської діяльності за участю семінаристів, монашества та духовенства УГКЦ в Україні». Він містить чіткі принципи організації душпастирської праці з неповнолітніми. У різних країнах єпархії та екзархати нашої Церкви у співпраці з місцевими єпископськими конференціями створили чи розробляють аналогічні положення. Вважаємо ці документи як потрібні та важливі заходи щодо захисту дітей і молоді в церковному середовищі та зобов'язуємося боротися з будь-якими проявами насилля в наших церковних структурах.

Члени Синоду Єпископів засвідчують щирю солідарність із тими, хто став жертвою насильства, моляться за них і прагнуть їх вислухати. Христос і Його учні — завжди на боці жертви. Ми готові вислухати кожного, а насамперед тих, чий біль залишається невисловленим і затаєні рани ятряться роками або й десятиліттями, спричинюючи транспоклінні травми. Хочемо голосно і чітко заявити: ніхто не має права замовчувати чи виправдовувати кривду, біль, гріх і злочин. Жертви мають бути почутими, передовсім Церквою.

Усвідомлюючи, що зловживання можуть відбуватися в усіх середовищах людського суспільства, у цьому посланні просимо прощення від імені нашої Церкви. Якщо хтось зазнав статевого, фізичного, психологічно-емоційного, фінансового чи інших видів насильства або зловживань у наших парафіях, єпархіях, монастирях, школах, семінаріях чи інших церковних структурах; якщо хтось зіштовхнувся з байдужістю й нечутливістю щодо цих лихих учинків, замовчуванням чи їх покриванням; якщо когось вразила й розчарувала негідна поведінка представників Церкви; якщо чиєсь добре ім'я заплямували чужі зловживання — в усіх прохаємо вибачення. Якщо ми — єпископи, священники, настоятелі, настоятельки, інші служителі Церкви та мирянські лідери — не виконали належним чином своїх пастирських обов'язків і зранили або дозволили зранити когось із наших сестер чи братів — просимо за це пробачення.

Ще раз стверджуємо, що вислухаємо всіх, хто міг стати жертвою чи свідком насильства в будь-якому середовищі, зокрема церковному. Одночасно закликаємо: не мовчіть! Бо «хто звістує правду — чинить справедливість» (Прип. 12, 17). Кожна особа має право на слово, на увагу, на те, щоб бути вислуханою та на ретельне розслідування заявлених злочинів. Уважність, тактовність, конфіденційність, щире співчуття в цьому процесі слухання необхідні, щоб почати зцілення заподіяних ран.

Розуміємо, що не кожна жертва насильства готова чи спроможна простити кривдників. Тому хочемо створити умови для примирення через духовно-пасторальну та психологічну опіку. Нехай покаяння — основа християнського духовного життя — стає початком виправлення заподіяної шкоди. Докладімо якнайбільше зусиль, щоб наслідувати милосердного самарянина (пор. Лк. 10, 25–37).

Однак жертви насилля потребують не лише розради, а й встановлення справедливості. Подолання цієї проблеми має як душпастирський, так і правовий вимір. Духовенство та інші члени Церкви не виведені з-під дії верховенства права, а злочин залишається злочином незалежно від того, хто його скоїв. Наша Церква виступає за дотримання принципів справедливості й правди. У кожній країні нашої присутності зобов'язуємося розвивати програми захисту вразливих осіб у співпраці з відповідними органами влади й організаціями.

Турбуючись про зцілення завданих травм, члени Церкви покликані дбати про запобігання й недопущення майбутніх зловживань; глибше осмислювати корені цієї проблеми — як із морально-психологічного чи юридичного погляду, так і з духовно-богословського.

Аналізуючи прикрий чи навіть ганебний досвід зловживань духовним авторитетом у середовищі Католицької Церкви, водночас закликаємо всі державні інституції, структури громадянського суспільства та бізнесу до повного усвідомлення масштабів поширення в сучасному світі насилля, маніпуляцій і безчинств супроти неповнолітніх і немічних цього світу. Ці проблеми були і є серед нас. Вони присутні всюди, де є люди: у родинах, у школах, на підприємствах та в офісах, у лікарнях, спортивному та культурному середовищах, церквах і монастирях, часом у вельми престижних та успішних, на перший погляд, колах.

Запобігання насильству буде ефективним лише тоді, коли ми зрозуміємо причини цього зlodіяння та впишемо його в ширший контекст людської духовності, психології та соціології. Віримо, що східнохристиянська антропология, яка впливає зі Святого Письма та побудована на спадщині Отців Церкви, містить ключі до цілісного розуміння проблеми насилля. Ця проблема ще потребує детальнішого аналізу в богословській площині. Заохочуємо богословські інституції до систематичної праці в царині богослов'я тіла та статевої, а також богослов'я влади, послуху та управління в Церкві й суспільстві.

Питання насильства і боротьби з ним нерозривно пов'язане з питанням загальної корпоративної культури. Зокрема, стрижневе значення має спосіб реалізації влади всередині будь-якої інституції, зокрема церковної. Чи ця влада є служінням, чи пануванням над іншими? Чи вона слухає і поважає людей, доручених їй проводіві? Чи, бува, не спотворена авторитаризмом, елітаризмом і переконанням, що ті, хто при владі, нікому не мають бути підзвітні? Культура привілейованості, винятковості, суворої «вертикальності», одноосібних рішень і секретності творить сприятливе середовище для насильства і потребує уваги та відповідальності. Натомість культура взаємного слухання і служіння, колегіальності, мережовості, синодальності та прозорості є безпечною, не загрозливою, а тому життєдайною для стосунків між людьми. «Як хтось хотів би у вас бути великий, нехай буде вам слуга. І хто б хотів у вас бути перший, нехай стане вам за раба» (Мт. 20, 25–28).

Особливо застерігаємо від спокуси клерикалізму — використання Церкви та її духовного авторитету з боку кліру в особистих цілях, замість служіння Богові та Його людові. Клерикалізм породжує штучний поділ між членами Церкви, недооцінює роль мирян, викривлює поняття послуху та покори в монашестві та священстві, представляє Церкву як інституцію винятково ієрархії та духовенства. Явище клерикалізму є руйнівним для Церкви, бо спотворює її образ. Воно не те що далеке від прикладу Сина Божого, а протилежне йому, адже Христос применшувався, ішов униз, ставав поруч із маргіналізованими. Саме це має на увазі святий апостол Павло, коли каже: «Плакайте ті самі думки в собі, які були й у Христі Ісусі. Він, існуючи в Божій природі, не вважав за здобич свою рівність із Богом, а применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги, ставши подібним до людини. Подобою явившись як людина, він понизив себе, ставши слухняним аж до смерті, смерті ж — хресної» (Флп. 2, 5–7).

Зробімо наші парафії, монастирі й семінарії місцем співвідповідальності та братерства, де єпископи, духовенство, монашество й миряни соборно зростають у вірі, любові, милосерді та служінні одне одному, маючи за взірць Ісуса Христа, який «прийшов не для того, щоб йому служили, але — послужити й дати життя своє на викуп за багатьох» (Мт. 20, 28). Наша

організаційна церковна культура потребує переосмислення та душпастирського навернення, яке є постійним процесом для всіх послідовників Христа.

Повноцінне інтелектуальне й духовне осмислення допоможе Церкві адекватно запобігати зловживанням і подавати добрий приклад світові. У суспільствах, в яких насильство та маніпуляції стають буденністю, Церква має повсякчас стояти на захисті слабких і вразливих, Ісусових «братів найменших» (Мт. 25, 40): жертв домашнього насилля, цькування у школі, сексуальних домагань у професійному чи спортивному середовищах, рабської експлуатації, тортур у пенітенціарній системі, маніпуляцій у деструктивних сектах тощо. Перед багатолітністю світового зла свідомі християни покликані захищати людську гідність, плекати гуманність і солідарність. Ми хочемо також висловити бажання співпрацювати із суспільними інституціями задля захисту дітей, неповнолітніх і вразливих осіб, адже явище насильства має своє глибоке коріння там, де суспільство не реагує на зло і не вживає відповідних запобіжних заходів.

Дорогі брати й сестри! Пам'ятаймо, що будь-яке насильство, спрямоване проти людської гідності, зневажає Божий образ і Його подобу, які присутні в кожній людині (пор. Бут. 1, 27; Пс. 8). Проте подвійним в очах Бога є гріх Його слуг, яким вони перекреслюють свою присягу й згіршують серця тих, що їм довірилися. Ці вчинки потребують тривалого й терпеливого зцілення, яке неможливе без Божої благодаті, діяльної любові та милосердя. Захист від насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб є справою кожного члена Церкви — єпископа, священника, богопосвяченої особи, мирянки та мирянина.

Нехай наші зболені слова зупинять того, в кому ще тільки бродить спокуса і хто лише стоїть перед загрозою гріха і злочину. Ніколи не пізно прибігти в покаянні до Ісусового розп'яття і випросити в Нього благодаті подолати сатанинську спокусу.

Нехай наші церковні спільноти будуть місцем, де кожна людина, а особливо найуразливіша, може повноцінно відчувати свою людську гідність і почуватися захищеною. Берімо приклад із тих єпископів, священників та мирян, які стали на захист людської гідності в нелюдських умовах, коли більше ніхто не міг цього зробити. Такими були, зокрема, блаженні новомученики ХХ століття.

Пам'ятаймо про подвиг священномученика Омеляна Ковча, який загинув у концтаборі «Майданек» і аж до мученицької смерті боровся за порятунок людської гідності.

Молімося, щоб всемогутній Бог допоміг нам будувати середовище безпеки, любові та братерської солідарності. Лише щоденне навернення, постійне духовне преображення можуть зробити нас посланцями Божого милосердя, яке «розбитих серцем ізціляє і перев'язує їх рани» (Пс. 147, 3).

Благословення Господнє на вас!

Від імені Синоду Єпископів УГКЦ
† СВЯТОСЛАВ

*Дано в Києві,
при Патріаршому соборі Воскресіння Христового,
у свято Покрови Пресвятої Богородиці,
14 жовтня 2019 року Божого*